

Kees de Heer

In het Harderbos heeft de storm van 18 januari jongstleden een enorme ravage aangericht. Pakweg zevenduizend populieren zijn omgewaaid, afgebroken of half ontworteld. Op sommige percelen ligt bijna alles plat. Maar vrijwel alle populieren leven nog wel en ze vormen gewoon nieuwe uitlopers, die zullen uitgroeien tot forse stammen. Age Boonstra van de Vereniging Natuurmonumenten is enthousiast over het resultaat. "De storm heeft ons flink geholpen; de natuurpotentie van het liggend bos is groot."

Ravage in het Harderbos

Nieuw natuurtype: liggend bos

Het gaat de beheerder van het Harderbos nu niet meer om de houtopbrengst. De omvangrijke populierenbossen langs het Veluwemeer bij Harderwijk dateren uit de periode 1968-1974 en ze zijn destijds wel degelijk aangeplant voor de houtproductie, maar met de komst van een nieuwe eigenaar in 1997 zijn de beheersdoelen flink aangepast. Het bos was vooral bedoeld voor houtteelt en recreatie. Het recreatief medegebruik is nog steeds vanzelfsprekend, maar tegenwoordig staan de belangen van de natuur overduidelijk voorop.

"Wij oogsten niet voor de houtproductie, wij kappen alleen hier en daar om meer variatie in het bos te brengen. We schamen ons niet voor de rijen populieren, maar het duurt lang voordat we ervan af zijn. De storm heeft ons daarbij flink geholpen, want de dynamiek in het bos is flink vergroot. Eigenlijk zijn we na deze storm klaar met het beheer. We laten alles liggen en kijken wat er gebeurt," vertelt Age Boonstra van de Vereniging Natuurmonumenten. De beheerder van het Harderbos benadrukt dat er wel een kapitaal op de grond ligt: "We moeten wat uitleggen aan het publiek. Elders worden zulke stammen meteen opgeruimd, maar wij laten hier twintigduizend kubieke meter hout liggen en daar zitten nogal wat klompen ofwel kranten in. We gaan excursies organiseren, eerst voor de pers en daarna voor de omwonenden, want we willen laten zien dat zo'n storm een bijzonder gevarieerd natuurbos oplevert."

RAVAGE NA DE STORM

De Vereniging Natuurmonumenten deed in 1979 haar intrede in Flevoland. De vereniging had al wel leden in onze jongste

provincie, maar nog geen bezittingen. Dat veranderde precies tien jaar geleden, toen de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders het beheer van de Oostvaardersplassen overgaf aan Staatsbosbeheer. Deze verandering ging gepaard met de overdracht van enkele andere terreinen van Staatsbosbeheer aan Natuurmonumenten. Sindsdien zwaait onze grootste natuurbeschermings-

organisatie de scepter in het meest zuidelijke deel van Oostelijk Flevoland, zowel in het Harderbroek als in het ernaast gelegen Harderbos.

Het Harderbos omvat circa vijfhonderdvijftig hectare, grotendeels beplant met populieren. Age Boonstra typeert deze bomen als pioniers die relatief gemakkelijk

Boven: De boswachters van Natuurmonumenten organiseren excursies in het Harderbos om te laten zien dat een storm een gevarieerd natuurbos oplevert.

Rechts: Op de stammen van omgewaaide populieren verschijnen nieuwe scheuten, die weer zullen uitgroeien tot forse stammen.

Onder: Age Boonstra toont een wilgenstam met honderden nieuwe scheuten.

FOTO'S: KEES DE HEER

omwaaien: "De populier is een snelle groeier, na dertig à vijfendertig jaar kun je deze boom in principe oogsten. Bij de iep, es, eik en beuk duurt dat veel langer. Maar de populier wortelt ondiep, het wortelstelsel is vrij vlak. De hoge bomen vangen natuurlijk wel veel wind, maar hun wortelstelsel is daar niet op ingesteld. Bij een

eind bleef. Wij laten alles liggen en we laten alles hangen. Slechts bij wegen en paden, waar de veiligheid van passanten in het geding is, hebben we bomen die dreigen te vallen, weggehaald. Op de wandelpaden zijn ongeveer veertig bomen terechtgekomen, zelfs die laten we bijna allemaal liggen, we hebben gewoon een van de wandelroutes flink aangepast."

NIEUWE SCHEUTEN

De januaristorm heeft een nieuw natuurtype opgeleverd: liggend bos. Want negentig procent van de omgewaaide populieren heeft de stormramp wel degelijk overleefd. Op de stammen verschijnen nieuwe scheuten, die in pakweg twintig jaar tijd

storm gaan juist populieren gemakkelijk om."

Op 18 januari 2007 ging in het Harderbos maar liefst tien procent van de populieren tegen de vlakte. Age Boonstra schetst de ravage die de storm heeft veroorzaakt: "We

“Na deze storm zijn we klaar met het beheer.”

hebben hier 's middags en 's avonds twee onweersbuien gehad, beide met een verschillende windrichting. De bomen liggen dus niet netjes evenwijdig aan elkaar, ze liggen kriskras door elkaar. Veel bomen zijn met wortelkluit en al omgegaan, maar een deel van de stammen is afgeknapt. Andere bomen hangen scheef, soms is hun val gebroken door een buurman die wel over-

weer zullen uitgroeien tot forse stammen. Bij wilgen verschijnen zulke uitlopers in groten getale, maar ook bij populieren lukt dat op vrij grote schaal. Als deze scheuten ergens de grond raken, zullen ze daar ook nieuwe wortels gaan vormen. Als de nieuwe scheuten nergens de grond raken, blijven ze zich gewoon via de oude stam en via het oude wortelstelsel van water en voedingsstoffen voorzien. De wortels van populieren zijn vrij flexibel en zij kunnen zich na een val herstellen.

Age Boonstra benadrukt dat de storm op veel plekken meer variatie in het bos heeft gebracht: "De storm heeft het aanzien van het bos compleet veranderd. In totaal is zo'n vijfendertig hectare populierenbos omgewaaid, soms enkele hectare's aan één stuk, vaak is er toch wat blijven staan. Op veel plekken zijn slechts enkele bomen omgegaan. Toch is ook dat van groot belang voor de variatie. Op de opengevallen plekken kunnen zich nieuwe bomen vestigen.

SPECIALE KNNV-EXCURSIE IN HET HARDERBOS

Het Harderbos is vrij toegankelijk op wegen en paden. Vanaf de parkeerplaats aan de Karekietweg starten enkele gemarkeerde wandelroutes. Zowel de rode als de gele wandelroute voeren langs het gedeelte waar veel populieren zijn omgegaan. Natuurmonumenten verzorgt op 22 augustus van 14.00 tot 16.00 uur in het Harderbos een speciale excursie voor leden van de KNNV. Deelname kost € 4,- (voor leden van Natuurmonumenten) en € 7,- voor niet-leden. Maximaal 60 deelnemers. Aanmelding kan via e-mail: www.natuurmonumenten.nl --> de natuur in --> agenda Natura wandeling platte bos.

Essen en elzen kunnen daar snel naar de zon toe groeien. De verjonging en omvorming van het bos verloopt niet egaal. Waar boomkruinen zijn terechtgekomen, kunnen grote grazers minder gemakkelijk komen. Kiemplanten hebben daar dus meer kans, zodat je clusters jonge boompjes kunt krijgen." Boonstra wijst op alle scheefstaande bomen: "Ogenscheinlijk hebben zij nergens last van, maar ze hebben wel degelijk een tik gehad: ze hebben wortelschade opgelopen. Een deel van deze verzwakte bomen legt in de komende jaren als nog het loodje, bijvoorbeeld vanwege een schimmelinfectie."

VARIATIE ROND WORTELKLUITEN

Boonstra staat langdurig stil bij de forse wortelkluiten van enkele omgewaaide populieren: „Omdat de helft van de wortelkluit omhoog gaat, krijg je variatie op microniveau. Je krijgt een bult vlak naast een gat. In zo'n wortelkluit kunnen ijsvogels en winterkoningen broeden. Allerlei kruiden krijgen geschikte kiemplekken. In veel diepe gaten staat nu water en van deze poelen kunnen onder meer libellen, kikkers en padden profiteren. Het hoogteverschil en de bijbehorende verschillen in het microklimaat werken nog tientallen jaren door."

Zelfs de bevers profiteren van de grote voedselvoorraad die sinds de storm op de grond ligt. De dieren gaan in de omgevalen toppen van bomen eten. „De bevers zijn ontsnapt uit Natuurpark Lelystad, dat bijna vijftien kilometer verderop ligt. We hadden al een tijdje losse exemplaren, nu heeft een paar een burcht gebouwd, in het centrum van het bos. Ze gebruiken voor hun burcht niet alleen wilgenhout, maar ook takken van berk en populier. Het is prachtig om te zien hoe een bever met een stam in zijn bek door het kanaal zwemt, soms over een afstand van wel twee kilometer."